
John Rawls: liberalizam, pravednost i vrijednosni pluralizam *

Uvodna napomena

ZVONKO POSAVEC**

Uvodno želim navesti nekoliko razloga koji su nas potaknuli na organizaciju ovoga skupa.

Prvo, na Fakultetu političkih znanosti postoji duga tradicija znanstvene komunikacije. Od 1980. godine redovito smo organizirali skupove, i domaće i međunarodne, na kojima smo pokazivali i dokazivali naš znanstveni dignitet, nastojali učiti komunicirajući i stjecati znanstvene spoznaje u prijateljskoj, često žestokoj i strastvenoj komunikaciji sa svojim kolegama i prijateljima. Bili smo otvoreni prema različitim političkim opcijama jer smo smatrali da partijska jednostranost ne priliči znanstvenoj komunikaciji. U znanosti vrijede samo dokazi i opravdanje, a stranačko svrstavanje u “naše” i “vaše” pripada jednome drugom području. Otvorenost prema istini, od čije god strane dolazila, potrebna je znanstvenoj komunikaciji. Na tom putu nismo uvijek nailazili na razumijevanje, no ipak smo slijedili to svoje osnovno uvjerenje.

Drugo, najvažniji je povod našem skupu, dakako, sam Rawls. On je možda najveći teoretičar politike 20. stoljeća. Njegova “zelena knjižurina”, kako su studenti zvali *Teoriju pravednosti*, koja je u prvome izdanju iz 1971. godine imala zelene korice, izvršila je epohalni utjecaj na suvremenu političku filozofiju. Početkom sedamdesetih godina, primjerice, u Njemačkoj *ljeвица* je još uvijek bila zaokupljena funkcionalnom analizom države, a *desnica* se bavila hermeneutičkim izlaganjem klasičnih pojmova politike, kojima se, unatoč svemu, nije uspjela nadovezati na probleme današnjice. Frankfurtska škola, s iznimkom nekolicine autora, zbog svoje temeljne marksističke orijentacije, nije imala razumijevanja za specifičnost političkoga, pa ga je pretežno interpretirala ili iz aspekta privrede i znanstveno-tehničkoga procesa, ili opet s teleološko-povijesnoga ili moralnog aspekta. Još i danas mnogi misle kako su u sučeljavanju Kanta i Hegela iscrpljeni motivi prijedora liberalizma i komunitarizma. Tek su mlađe generacije uspjele promijeniti ovu situaciju. Danas je očito da je *Teorija pravednosti* dovela do takve promjene paradigme u političkoj filozofiji koja je usporediva s Hobbesovim *Leviathanom* ili Rousseauovim *Društvenim ugovorom*. Rawls je na jedinstven način uspio spojiti

* U želji da se obilježi i propita doprinos nedavno preminuloga američkoga filozofa Johna Rawlsa suvremenoj političkoj filozofiji, u Zagrebu je na Fakultetu političkih znanosti 7. i 8. ožujka 2003. održan skup pod nazivom *John Rawls: liberalizam, pravednost i vrijednosni pluralizam*. Na skupu su kao referenti sudjelovali Elvio Baccarini, Hrvoje Cvijanović, Enes Kulenović, Zoran Kurelić, Tonči Kursar, Ana Matan, Zvonko Posavec, Davor Rodin i Vladimir Vujčić. Ovdje prikupljeni članci autorizirana su izlaganja sa skupa.

** *Zvonko Posavec*, redoviti profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetu Političke teorije i političke institucije.

aristotelovske i kantovske motive, religiozna uvjerenja i moderne pojmove ustavnosti, te je ponudio snažne argumente u prilog tezi da je pluralno i multikulturalno društvo moguće. Povodom nedavne Rawlsove smrti odlučili smo, barem skromno, odužiti mu se za njegov doprinos političkoj filozofiji.

Treće, suvremenoj bi političkoj situaciji, čini se, trebalo malo rawlsovske mudrosti i tolerancije. Donedavno nam se činilo da je doba vjerskih ratova, koji su bjesnili u najnaprednijim zemljama u 16. i 17. stoljeću, osobito u Engleskoj i Francuskoj, jednom uvijek prošlo. Uspostava sekularne države značila je pobjedu nad sukobima sveobuhvatnih i fundamentalnih uvjerenja. Postizanje mira činilo se tada važnijim nego pobjeda nekoga temeljnog uvjerenja. Međutim, sada Zapadu, koji se smatra legitimnim nasljednikom sekularizacije i prosvjetiteljstva, ponovo prijete rascjep između "stare Europe" i Novoga svijeta. Ovaj raskol ne dolazi iznenada. On se jasno pokazuje od 1989., kad je prestala opasnost od Sovjetskog Saveza. Padom komunizma, posljednje sekularne religije 20. stoljeća, najavljuje se sukob unutar samoga Zapada, koji poprima sve crte vjerskoga rata. Georg W. Bush i njegova vlada djeluju protiv Iraka u čvrstom uvjerenju da je to borba protiv zla. Američka je spremnost na silu duboko ukorijenjena u religioznom uvjerenju. Kršćanska desnica, čiji je predstavnik Bush, preko osvješćivanja religioznih vrijednosti traži novu orijentaciju u politici. Također ne treba smetnuti s uma da sam papa Ivan Pavao II., unatoč protivljenju ratu u Iraku, svoju osnovnu misiju i cilj vidi u rekrstijanizaciji sekularne Europe. Rawlsa bi, kao političkog liberala, sigurno zabrinuo takav način argumentacije koji uzajamne obveze građana nastoji anulirati sveobuhvatnim religijskim, moralnim ili filozofskim učenjima.

To su, u osnovi, bili motivi koji su nas vodili u organiziranju ovoga skupa.

Na kraju, želim se osobito zahvaliti kolegici Ani Matan, koja je bila glavna pokretačica i organizatorica ovoga skupa, dok smo kolega Kurelić i ja pritom bili samo pomoćnici.